

RAPOR No:4 | Bölgesel Barış ve İstikrarı Koruma Girişimleri Bağlamında Atatürk Dönemi Türkiye – Romanya İlişkileri ve Balkan Antantı

Muhammed Nurullah KETKANLI

Dış Politika Araştırmacısı

Öz

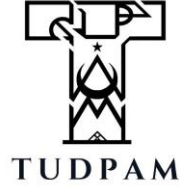
Romanya, özellikle 15. yüzyıldan itibaren Türkiye için önemli bir bölge olmuştur. Türkiye'nin Balkanlar'da ve Karadeniz'deki çıkarlarının korunması bakımından önem arz eden Romanya'ya Türkiye her zaman gereken önemi vermeye çalışmıştır. 15. yüzyıldan itibaren 1878 yılına kadar Osmanlı hakimiyetinde kalan Romanya bu bakımdan kültürel ve etnik olarak da Türkiye açısından ilgi çekmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonucunda her iki ülke de mevcut kazanımlarını korumak ve yeniden toparlanabilmek adına diplomasiye, ikili veya çok yönlü iş birliklerine yönelerek statükocu bir dış politika izlemişler ve bu nedenle yakınlaşmışlardır. Ayrıca Türkiye uygulamaya koyduğu reformlar ile hızlı gelişim göstermesi ve başarılı dış politikası ile Romanya için örnek teşkil etmiştir. İki ülke, iki savaş arası dönemde önemli partnerler olmuş ve Balkan Antantı'nı oluşturan iki temel yapı olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Romanya, Balkan Antantı, Statükoculuk, İki Savaş Arası Dönem

Turkey - Romania Relations In The Period Of Ataturk And The Balkan Entente

Abstract

Romania has been an important region for Turkey, especially since the 15th century. Turkey has always tried to give the necessary importance to Romania, which is important for the protection of Turkey's interests in the Balkans and the Black Sea. Romania, which remained

under Ottoman rule from the 15th century until 1878, has attracted attention from Turkey in terms of culture and ethnicity in this respect. As a result of the First World War, both countries followed a status quo foreign policy by turning to diplomacy, bilateral or multilateral cooperation in order to protect their current gains and to recover, and therefore they got closer. In addition, Turkey has set an example for Romania with its rapid development and successful foreign policy with the reforms it has implemented. The two countries have been important partners in the interwar period and have been the two main structures that make up the Balkan Entente.

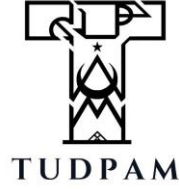
Keyword: Romania, Balkan Entente, Status quo, Interwar Period

Giriş

Uluslararası ilişkilerin ana aktörleri olan devletler tarih boyunca uluslararası koşullar ve kendi iç meselelerinin mevcut durumları neticesinde gerek ulusal ideallerine ulaşabilmek gerekse ellerinde mevcut olan kazanımlarını koruyabilmek amacıyla birbirleri ile mücadele etmişler ya da çeşitli ittifaklar kurmuşlardır. Bu ilişkiler zaman içerisinde toplumların çeşitli sebeplerle yer değiştirmeleri ve ülkelerin sınırlarının değişmesi bağlamında ortaya çıkan yeni denklemler ve parametreler ile şekillenmektedir. Bu sebeple belli bir dönemde birbirleri ile sert mücadeleler yaşayan toplumlar ve ülkeler başka bir dönemde koşulların dayatması veya çıkarların uyuşması neticesinde çok yakın ilişkiler içerisine girebilmekte, kendileri ve çevrelerini etkileyebilecek önemli anlaşmalara imza atabilmektedirler.

Türkiye ve Romanya ilişkileri tarih boyunca çeşitli mücadelelere sahne olmakla birlikte önemli iş birlikleri ve ortaklıklara sahne olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde devletin özerk bir prensliği iken farklı dönemlerde bağımsızlık mücadeleleri vermiş, yine bu dönemlerde ülkenin kuzey komşusu Rusya'nın Romanya üzerinde tam hakimiyet kurmasının önlenmesi için birtakım anlaşmalar da sağlanmıştır. Romanya'nın 19. Yüzyıl sonunda bağımsızlığını kazanması sonrasında da ilişkiler benzer özellikler göstermiştir.

Türkiye ve Romanya, çevrelerinden hem etnik kimlik hem de dil özellikleri yönünden ayrılmakta olan iki ülke olmaktadır. Türkiye'nin herhangi bir Türk komşusu bulunmamakta,

komşularının tamamı kendisinden bağımsızlığını elde etmiş bulunmaktadır. Romanya da benzer şekilde, Balkan coğrafyasında Yunanlar ile birlikte Slav olmayan, kendisini Slav olarak görmeyen bir ülke olmaktadır. Dil özellikleri olarak da komşularından ayrılmaktadır. Ayrıca tüm komşuları ile çeşitli çatışmalar ve anlaşmazlıklar yaşamıştır. Bununla birlikte Türkiye ve Romanya Karadeniz'e kıyıları olmaları nedeniyle birbirleri açısından önem arz etmektedirler.

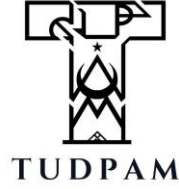
Bu koşullar Türkiye ve Romanya'yı iki savaş arası dönemde benzer tehdit algıları ve çıkar ilişkileri doğrultusunda yakın ilişkiler kurmaya yöneltmiştir. İki ülke bu dönemde geçmişte bazı çatışmalar yaşamış, I. Dünya Savaşı sırasında farklı ittifaklarda yer almış olsalar da benzer durumları ve görüşleri onları bir araya getirmiştir. Her iki ülkenin savaş sonrası kazanımlarını korumak istemeleri, dönemin revizyonist güçlerine karşı önlem almaya çalışmaları ve ortak Sovyet tehdidi, yaşadıkları ekonomik zorluklar onları bir araya getirmiştir. Bununla birlikte aynı dönemde Romanya'dan Türkiye'ye mülteci göçü olması dahi mevcut koşullarda bu ülkelerin birbirinden uzaklaşmasına neden olmamıştır.

Bu bağlamda Atatürk dönemi Türkiye – Romanya ilişkilerindeki gelişmeler ve Balkan Antantı incelenmiştir.

İki Savaş Arası Dönemde Türkiye Romanya İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Anlaşması sonrası Anadolu toprakları işgale uğramıştır. 1919 – 1922 yılları arasında Türkiye işgale karşı bağımsızlık mücadelesi vermiş ve bu silahlı mücadele sonucunda imzalanan 1923 Lousanne Anlaşması ile Türkiye bağımsız bir devlet olarak kurulmuştur. 1911 yılında Trablusgarp Savaşı'nın ve ertesinde I. Balkan Savaşı'nın başlaması ile neredeyse aralıksız olarak 1922 yılına kadar savaştan Türkiye için Lousanne Barışı, çok zor koşullarda elde edilmiş değerli bir anlaşma, bir kazanım olmuştur. Bu nedenle Türkiye bu kazanımları kaybetmemek, ülkeyi ve toplumu yeniden inşa edebilmek ve savaşın en acı yüzünü tecrübe etmiş olarak bunu bir daha yaşamamak adına barışçıl, diplomasi kanallarını daha etkili kullanarak iş birlikçi bir dış politika izlemeye çalışmıştır (Toprak, 2018, s.150).

Savaş sonrası benzer bir durumu yaşayan Romanya da aynı şekilde hareket etmeye çalışmıştır. I. Dünya Savaşı sonucu önemli toprak kazanımları elde etmiş olsa da Romanya'nın elde ettiği

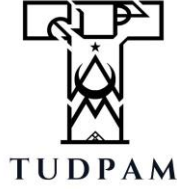

bu topraklar onun komşuları ile arasında anlaşmazlıklara ve düşmanlığa yol açmış, kazanımlar sorunları ile gelmiştir. Bundan dolayı Romanya, bu kazanımları elinde tutmak ve ülkenin içinde bulunduğu zor koşulları onarmak amacıyla diplomasi ve iş birliğine önem veren bir dış politika izlemiştir. Özellikle Bulgaristan'dan aldığı Güney Dobruca ve Rusya'dan aldığı Besarabya bölgesi, iki savaş arası dönemde Romanya'nın bu ülkeler ile ilişkilerine önemli ölçüde etki ederek yön vermiştir (Armaoğlu, 2016, s.168).

Romanya, Lousanne Konferansı'na katılan ülkelerden biri olmuş ve Türkiye ile ilişkileri erken bir dönemde başlamıştır. Romanya bu konferansa Dışişleri Bakanı Ion George Duca ile katılmıştır. Romanya, Karadeniz'de önemli limanlara sahip olduğundan boğazların önemi onlar için de büyük önem arz etmiştir. Bu nedenle Romanya, konferans sırasında boğazların uluslararası denetim altında olmasını istemiş, Türkiye'nin boğazlara hâkim olma talebine karşı çıkmıştır. Öte yandan savaş tazminatı, kapitülasyonlar ve borçlar konusunda Türkiye'yi desteklemiştir. Ayrıca bölgede Bulgaristan ile de mücadele içinde olduğundan özellikle Türkiye – Bulgaristan arasındaki sınırın nasıl olacağı konusunda Türkiye lehine tavır takınmıştır. Bu da Türkiye – Romanya ilişkilerinin ileride iyi yönde gelişme göstermesine katkı sunmuştur (Metin, 2011, s.26-38).

Lousanne Konferansı sırasında görüşülen konulardan birisi de Tuna Nehri üzerindeki Adakale olmuştur. Adakale konumu itibariyle Osmanlı döneminde bulunduğu bölgede nehir ve çevresinin kontrolü için önemli bir merkez olan bir garnizon yerleşimi olarak kullanılmıştır. Berlin Anlaşması'nda adı geçmediğinden uzun süre Türk toprağı olarak kalmıştır. Lousanne Konferansı sırasında Türkiye burasının kendisinde kalmasını istese de bu isteği kabul edilmemiş ve Adakale, Romanya'ya bırakılmıştır. Tarihi itibari ile de önemli bir Türk yerleşimi olan Adakale, daha sonra 1960'lı yıllarda Yugoslavya ve Romanya'nın Tuna Nehri üzerinde baraj yapımı sebebiyle bölgedeki Türklerin de göç etmeye zorlanarak terk edilmesi sonucu yok edilmiş ve buna gerektiği ölçüde bir tepkide de bulunulmamıştır (İnan, 2015).

Lousanne Anlaşması'ndan sonra Türkiye ile Romanya arasında karşılıklı olarak Ankara ve Bükreş'te elçilikler açılmış, ilişkilerde önemli bir adım atılmıştır. 1929 yılına kadar Romanya ile ilişkiler pek istenilen bir seviyede olmamış, herhangi bir anlaşma imzalanmamıştır. 1923 – 1929 arası dönem iki ülkenin mevcut eski sorunlarının süregelmesi ile kısmen sessiz bir dönem,

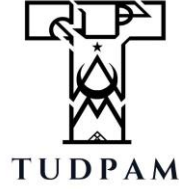

bir inşa dönemi olmuştur. Bununla birlikte iki ülkenin birbirine sınır olmaması, aralarında bu nedenle de büyük bir sorunun bulunmaması kazanımlarını korumak amacıyla izlemeye çalıştıkları barışçıl, statükocu politika iki ülkenin birbirlerine bakışının olumlu olmasını sağlamıştır. Bu yıllar arası ilişkilerde önemli bir olgu Romanya'dan Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç hareketi olmuştur (Çatakçı, 2018, s.80-82).

Romanya'nın I. Dünya Savaşı sonunda Bulgaristan'dan ele geçirdiği Dobruca bölgesi birçok Türk ve Müslümanın yaşadığı bir bölge olmakta idi. Ayrıca bölgedeki Rumen nüfus hem Türk hem de Bulgar nüfustan daha düşük bir düzeyde olmaktaydı. Romanya Kralı I. Ferdinand'ın savaş sırasında verdiği toprak reformu sözünün bu bölgede Rumen olmayan topluluklar üzerinde art niyetli bir şekilde kullanılarak baskı yapılması ve bölgenin demografisinin değiştirilmesi amacıyla bölgedeki Müslüman yerleşimlerine Ulahların (Rumen Göçmenler – Muhacirler) yerleştirilmesiyle durum kötüleşmiştir. Bununla birlikte bölgede örgütlenen Bulgar çetelerinin de saldırıları artık durumun içinden çıkılmaz bir hal almasına, giderek artan sayıda Türk ve Müslümanın bölgeden ayrılarak Türkiye'ye göçmesine neden olmuştur. Bu göç hareketinin gerçek bir sorun olarak kabul edilmesi 1932 yılına kadar sürmüş, özellikle Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Bükreş'e elçi olarak gönderilmesi ve onun da çabaları sonucu Rumen Hükümeti ile görüşmeler yapılarak ve konu ile ilgili raporlar ve heyetler oluşturularak göçün kolaylaştırılmasına dair adımlar atılmaya çalışılmıştır (Metin, 2011, s.185-200).

1923 – 1929 arası dönemde iki ülke arasında ilişkilere daha çok sessiz bir hava hâkim olsa da bu dönemde eğitim konusunda bazı iş birlikleri ve ziyaretler gerçekleşmiştir. 1924 yılında bir Rumen öğrenci grubu ilk defa Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Daha sonra 1929 yılında 200 Rumen öğrenci Türkiye'yi ziyaret etmiştir (Şahin, 2014, s.521-536).

Türkiye'de cumhuriyetin ilanı ve yapılan etkili ve hızlı reformlar ile ülkenin gelişimin ivme kazanması ve bunun yanı sıra izlenen başarılı dış politika Romanya'da övgü ile karşılanmış ve Türkiye, Romanya için örnek bir ülke teşkil etmiştir. Bu dönemde Romanya'da yine içerde bazı çekişmelerin ve hükümet değişikliklerinin olması ülke istikrarı açısından olumsuz sonuçlar doğurmuştur (Ural, 2015, s.177-202).

1930'lu yıllara doğru giden süreçte Türkiye – Romanya ilişkileri giderek gelişmeye başlamıştır. Bunun başlıca nedenleri artan İtalya ve Sovyetler Birliği (SSCB) tehditleri olmuştur.

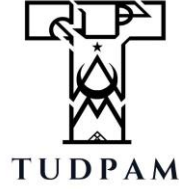
1929 yılında Türkiye – Romanya arasında ticaret, geçiş serbestliği ve ikamet konuları ile ilgili “İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesi” imzalanmıştır. Bu anlaşma Türkiye ile Romanya arasında imzalanan ilk anlaşma olmuştur. Daha sonra 1930 yılında “Mezarlıkların Muhafazasına Dair Antlaşma” imzalanarak iki ülkenin birbirlerinin kültür ve tarihlerinin güvence altına alınmasına dair bir anlaşma yapılarak ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır (Ural, 2015, s.181). 1933 yılında ise Türkiye ile Romanya arasında “Dostluk, Ademi Tecavüz, Hakem ve Uzlaşma Muahedesi” imzalanmış, anlaşmada iki ülkenin barışın devamı adına ve uluslar arasında savaşa başvurulmaması için 27 Ağustos 1928 tarihli Paris Misakı ve 3 – 4 Temmuz 1933 tarihli saldırganı tarif eden anlaşmayı onaylamış olduğu vurgulanmıştır. Bu olumlu gelişmeler, yukarıda değindiğimiz tehditler yanında Balkanlar’da Bulgaristan’a karşı da oluşturulmuş olan Balkan Antantı’na giden süreci hızlandırmıştır (*Balkan Anlaşma Misakı*, 1934).

Bunun dışında Türkiye ile Romanya arasında 1935 yılında Ticaret ve Kiliring Anlaşması ve 1938 yılında iki ülke arasında Ticaret ve Tediye Anlaşması imzalanmıştır. Bu yıllarda iki ülke arasındaki ticaret anlaşmaları ile ülkelerin kalkınmalarına da karşılıklı olarak katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Romanya Türkiye’ye petrol ve sanayi ürünleri ağırlıklı olarak ihraç etmiş, Türkiye ise çeşitli gıda ve tarım ürünleri ihraç etmiştir (Yaşar, 2012, s.3199-3213).

1930 – 1938 yılları arasında iki ülke arasında çeşitli önemli ziyaretler gerçekleşmiş, iki ülke ilişkilerine bu seyahatler katkı sağlamıştır. Önce Tevfik Rüştü Aras’ın Romanya’yı ziyareti bu yıllarda gerçekleşmiştir. Daha sonra Rumen Dışişleri Bakanı Antonescu 1937 yılında Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Yine aynı yıl içerisinde Rumen Başbakan Tatarescu Türkiye’ye ziyaret gerçekleştirmiştir. 1938 yılında ise Romanya Kralı II. Carol İstanbul’u ziyaret etmiş ve Atatürk ile görüşmüşlerdir (Çatakçı, 2018, s.67-68).

1934 Balkan Antantı

Balkan Antantı, bölgede artan güvenlik sorununun bir sonucu olarak Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya tarafından oluşturulmuş bir anlaşmadır. Değişen tehdit algısına göre

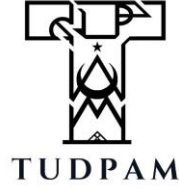

anlaşmanın imzalanmasında İtalya, SSCB ve Bulgaristan'ın revizyonist politikaları ve söylemleri sonucunda çevrelerini tehdit etmeleri sonucu meydana gelmiştir. Antant, Balkan ülkelerinin birbirlerinin topraklarına karşı güvence vermesi ve eski “altın çağ” sınırlarına ulaşma gibi irredentist ideallerinden vazgeçmelerine yönelik atılmış önemli bir adım olsa da, anlaşmaya Balkan ülkelerinin kendi tehdit algıları ve ikili ilişkilerinden ötürü SSCB ve İtalya'nın saldırısı durumunda ortak savunma şartının dahil edilmemesi ileride bahsedileceği üzere anlaşmanın önemli bir yara almasına sebep olmuştur (Batı, 2021).

İki savaş arası dönemde Türkiye dış politikasını en fazla etkileyen ülke izlediği yayılcı politikalar ve kuvvet kullanma yanlısı söylemleri sonucu İtalya olmuştur. 1911 Trablusgarp Savaşı sonucu imzalanan Ouchy (Uşi) Anlaşması sonucu İtalya'nın On iki Ada'ya yerleşmesi ile Türkiye topraklarına yakınlığı ve bu adaların silahlandırılması Türkiye için önemli bir tehdit yaratmıştır. Bu nedenle de Türkiye bu tehdidi olabildiği ölçüde dengeleyebilmek adına ittifak arayışlarına ve bölgesel iş birliklerine yönelmiştir (Pınar, 2018, s.11-56). Zaten Türkiye, bu dönemde uzun savaşların yaralarını sarmak ve toparlanmak, kazanımlarını korumak amacıyla sertlik yanlısı bir politika taraftarı da olmamıştır.

Birinci Dünya Savaşı öncesi Almanya ve müttefikleri ile anlaşma yapmış olan İtalya daha sonra saf değiştirerek belli kazanımlar karşılığında İtilaf Devletleri yanında yer almıştır. Fakat savaş sonucunda İtalya'nın özellikle Doğu Akdeniz ve Adriyatik'te kendisine vaat edilen toprakları alamaması hayal kırıklığı olmuştur. Bunun yanında İtalya, savaş sonrası büyük ekonomik sıkıntılar çekmeye başlamış ve halkın hoşnutsuzluğu da aynı ölçüde artmıştır (Işık, 2011, s.15-16). Hoşnutsuzluğun ve umutsuzluğun arttığı toplumlarda aşırı uç ve radikal fikirlerin yayılması daha da kolaylaşmakta ve artmaktadır. I. Dünya Savaşı sonucu imzalanan barış anlaşmaları ve izlenen politikalar neredeyse hiçbir sorunu çözmekle kalmayıp adeta çok derin yeni sorunların çıkmasına sebep olmuş ve yeni gerilimlerin tırmanışa geçmesine ve yeni bir dünya savaşına zemin hazırlamıştır. Bazı araştırmacıların tabiri ile adeta “barışa son veren barışlara” sebep olunmuştur (Fromkin, 2016).

İtalya'da faşizmin yükselişi ve 1922 yılında Benito Mussolini'nin başkanlığa getirilmesi bu ortamın bir sonucu olmuştur. Aynı durum Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NAZI) örneği için de geçerli olmuştur. İktidara geldikten sonra Mussolini İtalya'nın Balkanlar ve Doğu

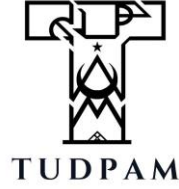
Akdeniz'deki çıkarları doğrultusunda kuvvete dayanan politikalar uygulamaya başlamıştır. Musollini'nin Akdeniz'den "Marre Nostrum" (Bizim Deniz) diye söz etmesi, bunun yanı sıra Lousanne Konferansı'nda da İtalya'nın Türkiye tezlerine karşı olması ilişkilerin kötüleşmesine neden olmuştur (Müezzinoğlu, 2018, s.85-147).

İtalya'nın aynı zamanda Yugoslavya ile Dalmaçya kıyıları üzerinde anlaşmazlıkları bulunmakta, bu ülke üzerinde baskı kurmaya çalışmaktadır. Bu sebeple Yugoslavya da yüksek oranda bir İtalyan tehdidi algılamakta, bunu bir şekilde absorbe etmeye çalışmaktadır.

Yunanistan, Akdeniz'deki konumu itibari ile İtalya'nın direkt olarak hedefinde bir ülke olmuştur. Bunun yanı sıra I. Dünya Savaşı sonrası İtalya'ya vadedilen Anadolu topraklarının Yunanistan'a verilmesi zaten İtalya için kabul edilebilir bir durum olmamıştır.

Bulgaristan ise 1877 – 1878 Osmanlı – Rus Savaşı sonucu imzalanan Ayestefanos Anlaşması ile irredentist amaçlarına büyük ölçüde ulaşmış, fakat daha sonra Berlin Anlaşması ile bu anlaşma geçersiz sayılınca kazanımlarını kaybetmiştir. Daha sonra kaybettiği bu toprakları tekrar alabilmek için çalışmıştır. Balkan Savaşları sırasında da amaçlarına çok yaklaşmasına rağmen daha sonra Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak yaptığı müttefikleri ile anlaşmazlığa düşüp savaşınca yine hedeflerinden uzaklaşmıştır. Bu sebeple komşuları olan Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye ile sınırlar konusunda anlaşmazlıkları mevcuttur ve bu anlaşmazlıklar ve kayıplardan dolayı iki savaş arası dönemde revizyonist bir politika izleyerek Balkanlar'daki komşularına karşı tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bulgaristan'ın Romanya ile Dobruca'da, Yunanistan ve Yugoslavya ile Makedonya ve Batı Trakya toprakları üzerinde anlaşmazlıkları olmuştur. Aynı şekilde bir kısım Trakya'daki Türkiye toprakları üzerinde de istekleri mevcut olmuştur (Jelavich, 2017, s.143-151).

Sovyetler Birliği'nin Balkan toprakları üzerinde tarihsel olarak önemli çıkarları olmuştur ve bu doğrultuda bölgeye hâkim olabilmek için uzun süre Osmanlı Devleti, Avusturya – Macaristan İmparatorluğu ve Almanya ile mücadele etmiş, çeşitli politikalar geliştirmiştir. İki savaş arası dönemde SSCB, yine Balkanlar'da etkili olabilmeye ve bölgeye girmenin yollarını aramaya çalışmıştır. Doğal olarak da bunun ilk ayağını Romanya teşkil etmektedir. I. Dünya Savaşı'nın sonucunda Besarabya'nın Romanya'nın eline geçmesi iki ülke arasının bozulmasına sebep

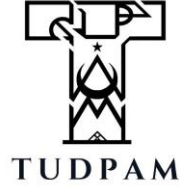
olmuştur. Her ne kadar Romanya ve SSCB sınırlar konusunda kâğıt üzerinde anlaşmış olsalar da iki ülke açısından da bölgenin savunulması konusunda büyük bir stratejik öneme sahip Besarabya topraklarının kimde olması gerektiği tartışma yaratan bir durum oluşturmuştur. SSCB, daha sonraki politikalarına ve hedeflerine öncü olması amacıyla bu bölgenin sınırında sosyalist bir Moldova devleti kurarak bölgede lehine propaganda çalışmalarına başlamıştır (Acar, 2007, s.3).

Romanya, SSCB tehdidi karşısında çeşitli ittifaklara yönelmiştir. SSCB'ye karşı Polonya ile ittifak anlaşması yapmıştır. Ayrıca batısındaki Macar tehdidine karşı da Yugoslavya ve Çekoslovakya ile ittifak kurarak Küçük Antant'ı oluşturmuşlardır (Ural, 2015, s.182). Tüm bu tehditler bakımından Romanya, oluşturulabilecek bölgesel bir ittifaka en fazla ihtiyaç duyan Balkan ülkelerindedir. Birinci Dünya Savaşı'nda uğradığı işgale ve kayıplara rağmen ülke topraklarını önemli miktarda arttırmış fakat bu artış çeşitli azınlık sorunlarını da beraberinde getirmiş, tüm komşuları ile ciddi sorunlara sebep olmuş ve SSCB gibi çok güçlü bir komşuya karşı ilişkilerini adeta pamuk ipliğine bağlamıştır. Romanya gibi her yönüyle mütevazı bir devletin bu kadar ciddi sorunlarla tek başına mücadele edebilmesi ve idare edebilmesi elbette pek mümkün değildir. Her ne kadar Türkiye, konumunun önemini kullanarak ve olası bir Rumen - Rus çatışmasında boğazların durumundan dolayı tarafsızlığının riske girebileceği düşüncesi ile Romanya ile SSCB'yi yakınlaştırmaya çalışsa da bunda başarılı olamamıştır (Yaşar, 2012, s.3202-3203).

Bu tehditler neticesinde Balkan Antantı'na giden süreçte antanta imza atan ülkeler öncelikle aralarındaki sorunları çözüme kavuşturmaya çalışmış ve böyle bir sürecin sonunda Balkan Antantı'nı oluşturmuşlardır.

Türkiye, antantın imzalanmasından önce Yunanistan ile mevcut sorunlarını büyük ölçüde çözmüş ve 14 Eylül 1933'te Türkiye – Yunanistan Samimi Anlaşma Paketi'nı imzalamışlardır. Yine Yugoslavya ile 27 Kasım 1933'te Türkiye – Yugoslavya Dostluk, Saldırmazlık, Hukuki Çözüm, Hakemlik ve Uzlaştırma Anlaşması imzalanmıştır (Işık, 2011, s.40-42).

Balkan Antantı'nın oluşturulması ile ilgili resmi olarak ilk söylem 6 – 10 Ekim 1929 tarihinde Atina'da düzenlenen I. Balkan Konferansı'nda dile getirilmiştir. Konferansta genelde

barışın ve statükonun korunmasına yönelik kararlar alınmıştır. Türkiye’de 20 – 26 Ekim 1931’de düzenlenen II. Balkan Konferansı’na Bulgaristan, Türkiye’nin Balkan ülkeleri ile olan yakınlaşmasını giderek tehdit olarak algılamaya başlamış ve bundan dolayı önce bu konferansa katılmama kararı almıştır. Fakat Atatürk’ün özel daveti üzerine katılma kararı vermişlerdir. 23 – 26 Ekim 1932 yılında III. Balkan Konferansı Romanya’nın ev sahipliğinde gerçekleşmiştir (Işık, 2011, s.33-38).

Şubat 1934’te Türkiye, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya dışişleri bakanları Belgrad’da bir araya gelerek antantın taslağını oluşturmuş ve bu taslağın 9 Şubat’ta Atina’da imzalanmasıyla Balkan Antantı oluşturulmuştur.

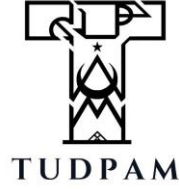
Anlaşma içeriği itibariyle Balkanlar’da sınırların korunması ve güvenliği çerçevesinde oluşturulmuş, mevcut statükonun korunmasına yönelik yapılmıştır. Anlaşmanın girişinde antantın Milletler Cemiyeti ilkeleri ve Briand – Kellog Paktı ilkeleri çerçevesinde oluşturulduğuna değinilmiştir. Anlaşmanın birinci maddesi şöyledir:

“Madde 1 – Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya bütün kendi Balkan hudutlarının emniyetini mütekabilen tekeffül ederler.”(Balkan Anlaşma Misakı, 1934)

İlk maddede görüldüğü üzere anlaşmaya imza atan devletler sınırların güvenliği üzerinde kefil olmakta, sorumluluk almaktadırlar. Anlaşma bu bakımdan bir güvenlik anlaşması olmasına karşın bunun ne ölçüde şartlarda sağlanacağına dair bir hüküm içermemektedir. Anlaşma bunu ülkeler arası ikili anlaşmalara bırakmıştır.

Anlaşmanın üçüncüsü maddesi bu antantın üyesi olmak isteyen her devlete açık olduğunu bildirmektedir. Bu bakımdan bir sınırlama getirmemiştir. Ayrıca anlaşmanın ülkeler tarafından imzalanır imzalanmaz yürürlüğe gireceği yine üçüncü maddede belirtilmiştir (*Balkan Anlaşma Misakı, 1934*).

Balkan Antantı, bu anlaşmaya imza atan ülkeler açısından ne kadar önemli olsa da anlaşmanın ve uygulayan devletlerin zayıflığı ve kaygıları onun uzun ömürlü bir anlaşma olmamasına sebep olmuştur. SSCB’nin Türkiye ile temas kurarak olası bir Rumen – Rus savaşında antantın kendisine karşı uygulanıp Türkiye’nin SSCB karşısında yer alabileceğine dair kaygıların dile

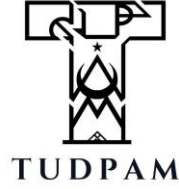

getirilmesi Türkiye'nin antantın SSCB'ye karşı uygulanmayacağını bildirmesiyle sonuçlanmış ve anlaşma yara almıştır. Zaten Romanya'nın en büyük kaygısı olan SSCB'ye karşı antantın işe yaramayacak olması bir hayal kırıklığına yol açmıştır. Benzer şekilde Yunanistan da bu antantın İtalya'ya karşı uygulanamayacağını açıklamasıyla Yugoslavya açısından benzer bir hayal kırıklığının yaşanmasına sebep olmuştur (Işık, 2011, s.53). Antantın ikinci maddesi ise şu şekildedir:

“Madde 2 – Yüksek Akitler, bu ihtilafnamede tayin edilmiş olan menfaatlerini ihlal edebilecek ihtimaller karşısında alınacak tedbirler hakkında birbiri ile görüşmeyi taahhüt ederler. Onlar bu misakı imzalamamış olan diğer herhangi bir Balkan memleketine karşı, birbirine evvelden haber vermeksizin siyasi hiçbir harekette bulunmamağı ve diğer Akitlerin muvafakati olmaksızın diğer herhangi bir Balkan memleketine karşı siyasi hiçbir vecibe altına girmemeği taahhüt eylerler.”(Balkan Anlaşma Misakı, 1934)

Anlaşmanın zaten İtalya ve SSCB'nin dışarıda bırakılması ile yara alması, hal böyleyken de ikinci maddede “diğer akitlerin muvafakati olmaksızın” bir Balkan ülkesine karşı siyasi bir sorumluluk altına girilmeyeceğinin belirtilmesi zaten anlaşmayı yeterince sarsmaktadır. Tüm bunların üzerine Yugoslavya'nın sonraları Bulgaristan ile anlaşması Balkan Antantı'na ölümcül darbeyi vurmuştur. Antantın son toplantısı Şubat 1940 tarihinde Belgrad'da yapılmış ve II. Dünya Savaşı'nda antant üyelerinin işgale uğramaları antantı ortadan kaldırmıştır (Çayırılı, 1998, s.2).

Balkan Antantı istenilen düzeyde bir sonuç vermese de Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasında antanta üye devletlerin Türkiye'nin yanında durarak yekpare bir şekilde durmaları bu anlaşmanın Türkiye lehine sonuçlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca Türkiye'nin imzaladığı ilk bölgesel güvenlik anlaşması olması ve bu anlaşmanın daha sonra Batı ülkeleri ile yakınlaşma yolunu açması bakımından antant, önem arz etmektedir (Işık, 2011, s.83).

Sonuç

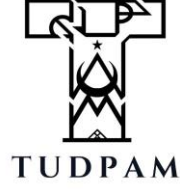
Türkiye – Romanya ilişkileri tarihi itibariyle 15. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Özellikle İstanbul'un Türklerin eline geçmesi ile Karadeniz hakimiyetini tamamen gerçekleştirebilmek ve Tuna Nehri'ne hâkim olabilmek açısından önemli olmuştur. Coğrafi konumu itibariyle Romanya aynı zamanda büyük devletler arasında bir mücadele alanıdır. Yine aynı özelliğinden ötürü etnik ve kültürel olarak çeşitlilik göstermektedir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası mevcut koşulların kötülüğü, savaşın yaralarını sarma isteği ve zor bir şekilde elde edilen kazanımların kaybedilmemesi adına Türkiye ve Romanya yakın ilişkiler içerisine girmişlerdir. Bu bağlamda iş birliklerine dayalı, mevcut sınırların korunmasına dayanan statüko yanlısı bir politika izlemişler ve çeşitli anlaşmalar imzalamışlardır. İki ülkenin birbirlerine sınır olmamaları ilişkilerin olumlu seyretmesinde önemli rol oynayarak mevcut sorunların fazla olmamasına sebep olmuştur.

Bu dönemde Romanya'dan, özellikle Dobruca bölgesinden Türkiye'ye göç yaşanmıştır. Bu durum Romanya ile ilişkileri bir dönem olumsuz etkilemiş daha sonra bu kötü durumun yumuşatılması ile ilişkiler normalleşmeye başlamıştır.

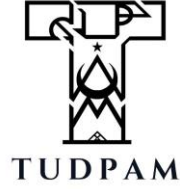
İki ülke ekonomik, kültürel, eğitim ve siyasi alanda iş birliklerine imza atmışlardır. İki ülke arasında çeşitli ticaret anlaşmaları imzalanmış, kültürel anlaşmalar ile de bu iyi ilişkiler desteklenmiştir. İki ülke aynı zamanda Balkan Antantı'nın da temellerini atmışlar ve önemli bir birlik oluşturmuşlardır.

Balkan Antantı, Balkan coğrafyasında sınırların güvence altına alınması ve statükonun korunması adına barış ve güvenliği sağlamak için imzalanmıştır. Birlik ve yakınlaşma, iş birliği adına bir dönem önemli bir anlaşma olsa da anlaşmanın kendisinden kaynaklı zayıflıklar ve üye ülkelerin belli çekincelerinden dolayı uzun ömürlü bir oluşum olamamıştır. Fakat anlaşma Türkiye'nin komşu olduğu bölgelerde barış ve istikrarı korumaya çalışması, bu doğrultuda girişimlerde ve arabuluculuk rolleri üstlenmesi bakımından yine aynı dönemlerde oluşturulan Sadabat Paktı ile önemli bir girişimdir. Bu paktlar Türkiye'nin komşularına, imparatorluk döneminde yaşanan çatışmaların unutturulması ve iyi ilişkilerin tahsis edilmeye çalışılmasının gösterilmesi, komşularının toprakları üzerinde bir tehdidinin olmamasının kanıtlanması ve

uluslararası alanda prestijinin artmasına, barışı korumaya çalışan yapıcı bir ülke olarak ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Lousanne Antlaşması ile uzun süreli bir savaş dönemine son veren Türkiye, genç cumhuriyetinin zor koşullar altında elde edebildiği kazanımlarını komşuları ve bölgesel ortakları ile kuracağı iyi ilişkiler ile muhafaza etmeye ve geçmişteki kötü anıların tekrar yaşanmasının önüne geçebilmek adına bu konuda fazlası ile tecrübeli devlet adamları kadrosu ile çalışmıştır.

1939 yılına kadar iyi yönde seyreden Türkiye Romanya İlişkileri II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile kesintiye uğramış ve Soğuk Savaş sonrasında da blok siyasetinden dolayı uzun süre gelişmemiştir.

Ekler

Balkan anlaşma misakı (*Pacte d'Entente Balkanique*)

Balkanlarda suhunun kuvvetleştirilmesine yardım etmeği arzu eden ve Briand - Kellogg misakının ihzarında ve Akvam Cemiyeti Heyeti Umümiyesinin buna müteallik kararlarında hâkim olan anlaşma ve uzlaşma fikri ile hareket eden ve

Mevcut ahdi taahhütlere riayeti ve Balkanlarda halen müesses arazi nizamının muhafazasını temine kat'iyetle karar vermiş bulunan

Türkiye Reiscümhuru, Haşmetlü Yugoslavya Kırakı, Yunanistan Reiscümhuru ve Haşmetlü Romanya Kırakı Hazretleri bir

Balkan anlaşma misakı

Aktine karar vermişler ve bu hususta murahhasları olarak:

Türkiye Reiscümhuru,

Hariciye Vekili Tefik Rüştü Beyefendi,

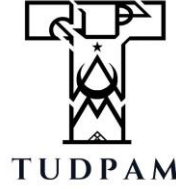
Haşmetlü Yugoslavya Kırakı,

Hariciye nazırı Müsyü Boğolioub Jevtitch'i,

Yunanistan Reiscümhuru,

Hariciye nazırı Müsyü Demètre Maximos'u,

Şekil 1: Balkan Antantı Anlaşma Misakı 1

TUDPAM

Haşmetlû Romanya Kralı,
Müsyü Nicola Titulescu'yu tayin etmişlerdir.

Murahhaslar, usulüne muvafık görülen salâhiyetnamelerinin teatisinden sonra, atideki ahkâmı kararlaştırmışlardır:

Madde 1 — Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya bütün kendi Balkan hudutlarının emniyetini mütekabilen tekefül ederler.

Madde 2 — Yüksek Akitler, bu itilâfnamede tayin edilmiş olan menfaatlerini ihlâl edebilecek ihtimaller karşısında alınacak tedbirler hakkında birbiri ile görüşmeği taahhüt ederler. Onlar bu misakı imzalamamış olan diğer her hangi bir Balkan memleketine karşı, birbirine evvelden haber vermeksizin siyasî hiç bir harekette bulunmamağı ve diğer Âkitlerin muvafakati olmaksızın diğer her hangi bir Balkan memleketine karşı siyasî hiç bir vecibe altına girmemeği taahhüt eyerler.

Madde 3 — Bu itilâfname bütün Âkit Devletlerce imzalanır imzalanmaz mer'iyete girecek ve mümkün olduğu kadar çabuk tasdik edilecektir. İtilâfname, iltihakı Âkitler tarafından müsait bir tetkika mevzu teşkil edecek olan her Balkan memleketine açık bulunacak ve işbu iltihak keyfiyeti, diğer imza sahibi memleketlerin muvafakatlerini bildirmelerile beraber hüküm ifade edecektir.

Tasdik zımında müşarileyh murahhaslar işbu misakı imzalamışlardır.

Atınada bin dokuz yüz otuz dört senesi şubatının dokuzunda dört nüsha olarak tanzim edilmiş ve her bir Yüksek Âkide bundan bir nüsha tevdi kılınmıştır.

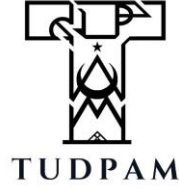
Dr. Tevfik Püştü

D. Maximos

N. Titulescu

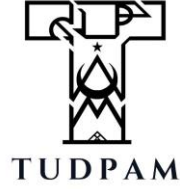
B. Jevtitch

Şekil 2: Balkan Antantı Anlaşma Misakı 2

Kaynakça

- Acar, K. (2007). Moldova Ulusal Kimliği Üzerine. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 1–22.
- Armaoğlu, F. (2016). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914 - 1995* (21st ed.). Timaş Yayınları.
- Balkan Anlaşma Misakı*. (1934). <http://ua.mfa.gov.tr/>
- Batı, G. F. (2021). Türk Dış Politikası Mihenklerinden: Balkan Paktı. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi*, 1(1), 122–130.
- Çatakçı, A. (2018). Atatürk Döneminde Türkiye - Romanya İlişkileri (1923 - 1938) [Karadeniz Teknik Üniversitesi]. In *Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
<https://doi.org/10.15439/2019F121>
- Çayırılı, N. (1998). *CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRKİYE BALKAN İLİŞKİLERİ 1923 - 1998*.
- Fromkin, D. (2016). *Barışa Son Veren Barış - Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı?* (6th ed.). Epsilon.
- İnan, M. (2015). *Süleyman Şah'tan Önce Adakale Kaybedildi*. Milliyet.
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/suleyman-sah-tan-once-adakale-kaybedildi-2018994>
- Işık, S. (2011). *Balkan Antantı, Balkan Paktı ve Türkiye*. Trakya Üniversitesi.
- Jelavich, B. (2017). *Balkan Tarihi - 20. Yüzyıl* (5th ed.). Küre Yayınları.
- Metin, Ö. (2011). *Atatürk Dönemi Türkiye - Romanya İlişkileri (1923 - 1938)* [Gazi Üniversitesi]. <https://doi.org/10.16194/j.cnki.31-1059/g4.2011.07.016>
- Müezzinoğlu, E. (2018). Atatürk Dönemi Türkiye - İtalya İlişkileri. In İ. Şahin (Ed.), *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası Cilt 1* (2nd ed., pp. 85–147). İdeal Kültür Yayıncılık.
- Pınar, L. (2018). Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları: İdealizm - Realizm Kısacasında Türkiye. In İ. Şahin (Ed.), *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası Cilt 1* (2nd ed., pp. 11–56). İdeal Kültür Yayıncılık.
- Şahin, M. (2014). Türkiye - Balkan Ülkeleri Eğitim İlişkileri (Atatürk Dönemi). *Turkish*

Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(1), 521–536.

Toprak, S. (2018). Atatürk Dönemi Balkan Politikası ve Balkan Devletleri ile Olan İlişkiler. In İ. Şahin (Ed.), *Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası Cilt 1* (2nd ed., pp. 149–200). İdeal Kültür Yayıncılık.

Ural, S. (2015). Türkiye - Romanya İlişkileri (1923 - 1950). *KAÜ İİBF Dergisi*, 6(11), 177–202. <https://doi.org/10.18025/kauibf.6.10.2015.94384>

Yaşar, S. (2012). Türkiye -Romanya İlişkileri (1930 - 1938). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 3199–3213.